

**«Астана Innovations» АҚ қызметіндегі 2024 жылға арналған сыбайлас
жемқорлық тәуекелдерге ішкі талдау жүргізу нәтижесі туралы
ТАЛДАМАЛЫҚ АНЫҚТАМА**

Астана қ.

2024 жылы 28 маусым

«Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл туралы» Қазақстан Республикасының 2015 жылғы 18 қарашадағы № 410 - V Заңының 8-бабының 5-тармағына, сыбайлас жемқорлық тәуекелдеріне ішкі талдау жүргізудің 2016 жылғы 19 қазандағы №12 үлгілік қағидаларын (2023 жылғы 16 қаңтардағы №21 бұйрыққа енгізілген өзгерістерді ескере отырып), «Астана Innovations» АҚ (бұдан әрі - Қоғам) бірінші басшысының 19.04.2024 жылғы № 33-Ө бұйрығымен, құрамында жұмыс тобы бар:

- Сыбайлас жемқорлыққа қарсы комплаенс-менеджердің м.а. Жағыппарова А.Қ.;

- әкімшілік-құқықтық қызмет департаментінің бас заңгері Р. Ташпакова;

- IT шешімдерді ілгерілету департаментінің бас менеджері Г. Ерғазина «Астана Innovations» АҚ-да сыбайлас жемқорлық тәуекелдеріне ішкі талдау жүргізді.

Сыбайлас жемқорлық тәуекелдеріне ішкі талдау объективтілік, шынайылық, ашықтық, жан-жақтылық қағидаттары негізінде жүргізілді.

«Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл туралы» Қазақстан Республикасының 2015 жылғы 18 қарашадағы № 410-V Заңының 1-бабының 5, 6, 12-тармақтарына сәйкес мынадай ұйғарымдар қолданылды:

Мүдделер қақтығысы – жауапты мемлекеттік лауазымды атқаратын адамдардың, мемлекеттік функцияларды орындауға уәкілеттік берілген адамдардың, оларға теңестірілген адамдардың, лауазымды адамдардың жеке мүдделері мен олардың лауазымдық өкілеттіктері арасындағы қайшылық, бұл ретте аталған адамдардың жеке мүдделері олардың өздерінің лауазымдық міндеттерін орындамауына және (немесе) тиісінше орындамауына әкеп соғуы мүмкін;

Сыбайлас жемқорлық – жауапты мемлекеттік лауазымды атқаратын адамдардың, мемлекеттік функцияларды орындауға уәкілеттік берілген адамдардың, мемлекеттік функцияларды орындауға уәкілеттік берілген адамдарға теңестірілген адамдардың, лауазымды адамдардың өздерінің лауазымдық (қызметтік) өкілеттіктерін және олармен байланысты мүмкіндіктерді жеке өзі немесе делдалдар арқылы мүліктік (мүліктік емес)

игіліктер мен артықшылықтар алу немесе алу мақсатында заңсыз пайдалануы өзіне не үшінші тұлғаларға, сол сияқты осы тұлғаларға игіліктер мен артықшылықтар беру арқылы пара беру;

Сыбайлас жемқорлық тәуекелі – сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтар жасауға ықпал ететін себептер мен жағдайлардың туындау мүмкіндігі;

Талдау жүргізу үшін келесі типтік сыбайлас жемқорлық факторларын есептеу әдістері қолданылды:

Құқықтық олқылық – құқықтық актіде немесе ішкі құжатта қандай да бір мәселені құқықтық реттеудің болмауы;

Құқықтық актілер мен ішкі құжаттар ережелерінің қайшылығы – жекелеген құқықтық актілер, сол не сабақтас құжаттарды реттейтін ішкі құжаттар арасындағы алшақтықтар немесе қайшылықтар құқық қолдану қызметі және лауазымды тұлғалардың өз өкілеттіктерін талдау объектісін жүзеге асыруы процесінде туындайтын құқықтық қатынастар, сондай-ақ қайшылықтар. Қақтығыстар бір деңгейлі нормативтік құқықтық актілер арасында, әртүрлі деңгейдегі актілер арасында, сондай-ақ қоғамдық қатынастардың әртүрлі салаларын реттейтін актілер арасында болуы мүмкін;

Зандық-лингвистикалық белгісіздік – заң техникасының логикалық және лингвистикалық ережелерін сақтамаудан туындаған жеткіліксіз сипатталған терминдерді, ұғымдарды, сөз тіркестерін немесе семантикалық (мазмұнды) сипаттағы тұжырымдарды қолдану;

Дискрециялық өкілеттіктердің кеңдігі – лауазымдық өкілеттіктер мазмұнын анықтау мүмкін емес тұлғалар және/немесе талдау объектісі бұл өкілеттіктің шегі;

Лауазымды тұлғалардың міндетінің орнына құқық белгілеу – лауазымдық міндеттерді орындау мүмкіндігін диспозитивті белгілеу азаматтар мен ұйымдарға қатысты іс-қимыл жасайтын тұлғалар;

Оған тиесілі құқықтарды іске асыру үшін адамға қойылатын жоғары талаптар – іске асыру үшін қойылатын талаптар ақылға қонымды дәрежеден асатын адамға тиесілі құқық (қажетті) талаптар және / немесе ұсынылуы негізсіз заңнама нормаларымен. Әдетте, бұл сыбайлас жемқорлық тәуекелі тіркеу, рұқсат беру және хабарлама жасау құқықтық қатынастарын, конкурстық рәсімдерді құқықтық реттеу, азаматтар мен ұйымдарға санкциялар мен өзге де ықпал ету шараларын қолдану кезінде, оның ішінде құқықтарды шектеуге, айыруға, тоқтата тұруға байланысты байқалады;

Артық әкімшілік кедергілердің болуы – белгілеу жеке және заңды тұлғалардың өз құқықтарын іске асыруы үшін орындалуы қажет, олардан өкілеттіктер туындайтын талаптар лауазымды тұлғалардың құқықты іске асырудан бас тартуы, тоқтата тұруы немесе қызметті жою немесе жауапкершілікке тарту.

Ішкі талдаумен келесі кезең қамтылды: 2023 жылғы 01 шілдеден бастап 2024 жылғы 01 мамыр.

Талдау келесі бағыттар бойынша жүргізілді:

1) Қоғамның қызметін қозғайтын нормативтік құқықтық актілерде сыбайлас жемқорлық тәуекелдерін анықтау;

2) Қоғамның ұйымдастырушылық-басқарушылық қызметінде сыбайлас жемқорлық тәуекелдерін анықтау.

1. Қоғамның қызметін қозғайтын нормативтік құқықтық актілердегі сыбайлас жемқорлық тәуекелдерін анықтау.

Жұмыс тобы Қоғамның қызметін қозғайтын мынадай НҚА-ларды зерделеді:

1) Бюджет кодексі;

2) Еңбек кодексі (бұдан әрі – ҚР ЕК);

3) мемлекеттік сатып алу туралы заң (бұдан әрі-МЗ туралы Заң);

4) Акционерлік қоғамдар туралы Заң;

5) «Қазақстан Республикасы Еңбек Кодексінің 2015 жылғы 23 қарашадағы 26-бабы 2-тармағының 2) тармақшасының және Қазақстан Республикасының 2015 жылғы 23 қарашадағы "Қазақстан Республикасы Еңбек Кодексінің 2015 жылғы 23 қарашадағы 23-бабы 3-тармағының 8) тармақшасының Қазақстан Республикасының Конституциясына сәйкестігін қарау туралы» Қазақстан Республикасы Конституциялық сотының 2023 жылғы 31 тамыздағы №26-НП нормативтік қаулысы (бұдан әрі-нормативтік қаулы).

Қоғам қызметін қозғайтын НҚА талдауын жүзеге асыру барысында мыналар анықталды. Бюджет Кодексінің 3-бабы 1-тармағының 31) тармақшасына сәйкес *квазимемлекеттік сектор субъектілері* - мемлекеттік кәсіпорындар, жауапкершілігі шектеулі серіктестіктер, *акционерлік қоғамдар*, оның ішінде құрылтайшысы, қатысушысы немесе акционері мемлекет болып табылатын ұлттық басқарушы холдингтер, ұлттық

холдингтер, ұлттық компаниялар, сондай-ақ Қазақстан Республикасының заңнамалық актілеріне сәйкес олармен еншілес, тәуелді және үлестес болып табылатын өзге де заңды тұлғалар.

Осылайша, Қоғам квазимемлекеттік сектордың субъектілері болып табылады. ҚР ЕК 26-бабы 2-бөлігінің 2) тармақшасына сәйкес: сыбайлас жемқорлық қылмыс жасаған адамды квазимемлекеттік сектор субъектілеріне жұмысқа орналастыруға жол берілмейді.

Конституциялық сот Нормативтік қаулыға сәйкес қаулы етті: Қазақстан Республикасы Еңбек кодексінің 26-бабы 2-тармағының 2) тармақшасы Қазақстан Республикасының Конституциялық соты осы түсіндірмеде Қазақстан Республикасының Конституциясына сәйкес деп танылсын: сыбайлас жемқорлық қылмыс жасаған адамды «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл туралы» Қазақстан Республикасының Заңымен құқықтық өзара байланыста квазимемлекеттік сектор субъектілеріне жұмысқа орналастыруға шектеу аталған ұйымдарда басқару функцияларын орындауға байланысты лауазымдарға үміткер адамдарға қатысты қолданылады.

Бұл ретте, ҚР ЕК 2015 жылғы 23 қарашадағы 26-бабы 2-бөлігінің 2) тармақшасы (бастапқы редакцияда) мынадай редакцияда жазылғанын атап өткен жөн: *«Шаруашылық жүргізу құқығындағы мемлекеттік кәсіпорындарға, ұлттық басқарушы холдингтерге, ұлттық даму институттарына, ұлттық холдингтер мен ұлттық компанияларға, сондай-ақ олардың еншілес ұйымдарына бұрын сыбайлас жемқорлық қылмыс жасаған адамды басқару функцияларын орындауға байланысты лауазымға орналастыруға жол берілмейді.».*

2020 жылғы 30 желтоқсанда ҚР ЕК 26-бабы 2-бөлігінің 2) тармақшасына өзгерістер енгізілді (2021 жылғы 06 қаңтардан бастап күшіне енуі) және мынадай редакцияда жазылды: *«Жұмысқа орналасуға жол берілмейді: сыбайлас жемқорлық қылмыс жасаған адамның квазимемлекеттік сектор субъектілеріне.».*

Егер 2015 жылғы редакцияда аталған бапта басқарушылық лауазымдарға қатысты қолдану нақты белгіленген болса, онда 2021 жылы бұл норма сыбайлас жемқорлық қылмыс жасаған барлық адамдарға қатысты өзгертіліп, таратылды.

Сондай-ақ, ҚР ЕК-нің 32-бабының 3-бөлігіне сәйкес, адам мемлекеттік қызметке теңестірілген функцияларды орындаумен байланысты азаматтық қызмет лауазымына немесе квазимемлекеттік сектор субъектілеріне

жұмысқа түскен кезде жұмыс беруші өз құзыреті шегінде облыста қызметті жүзеге асыратын мемлекеттік органның ақпараттық жүйелері арқылы осы адамға қатысты сыбайлас жемқорлық қылмыс жасағаны туралы мәліметтерді талап етеді мемлекеттік құқықтық статистика және арнайы есепке алу немесе «электрондық үкімет» веб-порталы.

Норманың мазмұнына сүйене отырып, жұмыс беруші барлық қызметкерлерге қатысты (басқарушылық лауазымға байланбай) сыбайлас жемқорлық қылмыс жасағаны туралы мәліметтерді талап ететіні жөн. Бұл ретте, нормативтік қаулы шығарылғаннан және пп түсіндірілгеннен кейін.2) ҚР ЕК 26-бабының 2-бөлігі және басқарушылық функцияларды орындауға байланысты лауазымға қатысты қолдану басқа қызметкерлердің сыбайлас жемқорлық қылмыс жасағаны туралы мәліметтерді (ҚР ЕК 32-бабының 3-бөлігі) ұсыну қажеттілігіне қатысты сұрақ туындайды. ҚР ЕК-нің 52-бабы 1-бөлігінің 21) тармақшасына сәйкес, Жұмыс берушінің бастамасы бойынша қызметкермен еңбек шарты: 21) Қазақстан Республикасының заңдарында тікелей көзделген жағдайларды қоспағанда, қызметкер заңды күшіне енген сот актісіне сәйкес одан әрі жұмыс істеу мүмкіндігін болдырмайтын сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылық жасаған жағдайларда бұзылуы мүмкін. Осылайша, бұл норма жұмыс берушіге сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылық жасаған қызметкермен Шартты бұзуға құқық береді (диспозитивті норма).

Өз кезегінде, ҚР ЕК-нің 52-бабының 1-1-бөлігінің 2) тармақшасына сәйкес, жұмыс берушінің бастамасы бойынша қызметкермен еңбек шарты: квазимемлекеттік сектор қызметкері сыбайлас жемқорлық қылмыс жасаған (императивті норма) жағдайларда бұзылуға жатады.

Бұл ретте, ҚР Еңбек кодексінің 26-бабының 2-тармағы және көрсетілген норманы тек басқару функциясын орындайтын лауазымдарға ғана қолданылса, ҚР ЕК-нің 52-бабының 1-1-бөлігі 2) тармақшасында көрсетілген норма басқа қызметкерлерге қатысты қолданыла ма егер ҚР ЕК 26-бабы 2-тармағының 2) тармақшасының түсіндірмесі мен қолданылуына сәйкес басқару функциясын орындаумен лауазымға жатпайтын басқа қызметкерлерге басқа қызметкерлерге жұмысқа орналастыруға тыйым салынбаса.

Жоғарыда аталған нормаларда Конституциялық Соттың нормативтік қаулысын ескере отырып, құқықтық олқылықтар, қақтығыстар мен әкімшілік кедергілер туындайды.

Ұсыныстар:

Екі жақты түсіндіруді және сәйкестендіруді болдырмау үшін ҚР ЕК-не тиісті өзгерістер енгізуді бастау қажет.

2. Қоғамның ұйымдық-басқару қызметіндегі сыбайлас жемқорлық тәуекелдерін анықтау.

«Мемлекеттік көрсетілетін қызметтер туралы» ҚР Заңының 1 – бабының 5) тармақшасына сәйкес, **мемлекеттік көрсетілетін қызмет** – көрсетілетін қызметті алушылардың өтініші бойынша немесе өтінішінсіз жүзеге асырылатын және олардың құқықтарын, бостандықтары мен заңды мүдделерін іске асыруға, оларға тиісті материалдық немесе материалдық емес игіліктер беруге бағытталған жекелеген мемлекеттік функцияларды немесе олардың жиынтығын іске асыру нысандарының бірі.

Қоғам мемлекеттік қызмет көрсетпейді және Қоғам қызметінде рұқсат беру, бақылау-тексеру функцияларын іске асыру көзделмеген. 2024 жылдың ақпан айынан бастап Қоғам халыққа және заңды тұлғаларға қалалық қызмет көрсетеді. Қалалық қызметтерді фронт-офистен немесе портал арқылы алуға болады <http://qalaqyzmet.kz/>.

Қоғам тауарларды, жұмыстар мен қызметтерді сатып алуды «Мемлекеттік сатып алу туралы» ҚР Заңын, Мемлекеттік сатып алуды жүзеге асыру қағидаларын басшылыққа ала отырып жүзеге асырады.

Мемлекеттік сатып алу туралы Заңның 13-бабының 1-бөлігіне сәйкес мемлекеттік сатып алу мынадай тәсілдердің бірімен жүзеге асырылады:

1) Конкурс (ашық конкурс, Екі кезеңдік рәсімдерді пайдалана отырып конкурс, алдын ала біліктілік іріктеумен конкурс, негіздемелік келісімдерді пайдалана отырып конкурс, рейтингтік-балдық жүйені пайдалана отырып конкурс, сатып алынатын тауарлардың, жұмыстардың, көрсетілетін қызметтердің өмірлік циклінің құнын есептеуді пайдалана отырып конкурс);

2) аукциондарда;

3) Баға ұсыныстарын сұрату;

4) бір көзден;

5) тауар биржалары арқылы;

6) электрондық дүкен арқылы.

Көрсетілген баптың 1-1-бөлігіне сәйкес тармақшаларда көзделген мемлекеттік сатып алуды жүзеге асыру тәсілдері 1), 2), 3), 5) және 6) Осы баптың 1-тармағы бәсекелестік деп танылады.

Қоғамның 2024 жылға арналған мемлекеттік сатып алу жоспарында 200 лот жоспарланған, оның ішінде конкурс тәсілімен 52 лот, баға ұсыныстарын сұратумен 129 лот, бір көзден 13 лот (оның ішінде 5 лот 2 айға ұзартылған, қалғаны Үкімет Қаулысымен, ҚР Заңымен айқындалған операторлармен жасалыған).

Осылайша, пайыздық қатынаста бір көзден алынған әдіс 100% - дан 6,5%- да ғана қолданылады.

Осылайша, Қоғам мемлекеттік сатып алуды жүзеге асыру тәсілін айқындау кезінде мемлекеттік сатып алудың бәсекелестік тәсілдерін таңдауға ұмтылады.

Сондай-ақ, тексеру кезеңінде аванс төлеу шарттарының болуына мемлекеттік сатып алу шарттары зерделенді. Осылайша, 2023 жылы квазимемлекеттік сектор субъектісімен жасалған екі шартта, атап айтқанда «Мемлекеттік техникалық қызмет» АҚ мен жасалған шартта көресілтен. Аванс төлеудің басқа жағдайлары белгіленбеген.

Сондай-ақ, тексерілетін кезеңде айыппұл санкциялары бойынша талаптарды мемлекеттік сатып алу шарттарынан алып тастау жағдайлары белгіленбеген.

Сондай-ақ, жұмыс тобы қызметкерлердің лауазымдық нұсқаулықтарына талдау жүргізді. Қызметкерлердің лауазымдық нұсқаулықтарында «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл туралы» Қазақстан Республикасы Заңының нормаларын, Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл жөніндегі мәселелерді реттейтін ішкі нормативтік құжаттарды (тәртіптік, әкімшілік, қылмыстық жауапкершілік) сақтамағаны үшін жауапкершілік көзделген.

2023 жылғы 01 шілдеден 2023 жылғы 31 желтоқсанға дейінгі кезеңде 23 қызметкерді қабылдау, 15 қызметкермен еңбек шартын бұзу жүзеге асырылды, оның ішінде 14 қызметкермен өз қалауы бойынша, 1 тараптардың келісімі бойынша. Айналым 16,6% құрады.

2024 жылғы 01 қаңтардан бастап 2024 жылғы 01 мамырға дейінгі кезеңде 30 қызметкер қабылданды (оның ішінде 15 қызметкер Iqala-ны қоғамға беруге байланысты iKomek-тен көшті), 27 қызметкермен еңбек шартын бұзу, оның ішінде 22-сі өз қалауы бойынша, 3-і тараптардың келісімі бойынша, 2-сі жұмыс берушінің бастамасы бойынша бұзылған.

Қызметкерлерді қабылдау бірнеше кезеңмен әңгімелесу арқылы жүзеге асырылады. Әлеуетті кандидаттар түйіндемені қоғамның поштасына жібереді немесе кандидатты іздеуді кадр қызметі рекрутингтік интернет ресурстар арқылы жүзеге асырады. Бұдан әрі әлеуетті кандидат департамент басшысымен әңгімелесуге шақырылады, кейін Басқарма төрағасы орынбары жетекшілік ететін әңгімелесуден өтеді. Оң шешімнен кейін бұл кандидат ресімдеу үшін кадр қызметіне жіберіледі.

Қызметкерлерді қабылдау рәсімінде ашықтықты қамтамасыз ету мақсатында Қоғамның құрылымдық бөлімшелері жұмыстың ерекшелігін ескере отырып, әлеуетті кандидаттар үшін тестілеу сұрақтарын әзірлеуі және бірінші кезеңде тестілеуден өтуді көздеуі қажет.

Ұсыныстар:

1. Құрылымдық бөлімшелер әр бөлімшенің ерекшеліктерін ескере отырып, Тестілеу бағдарламаларын әзірлейді.

Басқарма Төрағасы

Н. Калдыбаев

Жұмыс тобы мүшелері:

Сыбайлас жемқорлыққа қарсы
комплаенс-менеджердің м.а.

А. Жағыппарова

Әкімшілік-құқықтық қызмет
департаментінің бас заңгері

Р. Ташпакова

ІТ шешімдерді ілгерілету
департаментінің бас менеджері

Г. Ерғазина